

Sueska kriza

Holik, David

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:099665>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-21**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Sveučilišni prijediplomski dvopredmetni studij povijesti i filozofije

David Holik

Sueska kriza

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Domagoj Tomas

Sumentor: dr. sc. Luka Pejić

Osijek, 2024.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest
Sveučilišni prijediplomski dvopredmetni studij povijesti i filozofije

David Holik

Sueska kriza

Završni rad

Humanističke znanosti, povijest, hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

Mentor: izv. prof. dr. sc. Domagoj Tomas

Sumentor: dr. sc. Luka Pejić

Osijek, 2024.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum 16.7.2024.

DAVID HOLIK / 0122236375
ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Sueska kriza je hladnoratovska kriza koja se odigrala 1956. godine na Bliskom istoku u području Sueskog kanala izgrađenog 1869. godine s ciljem prometnog povezivanja Europe s Azijom. Svake godine kroz taj kanal prolaze ogromne količine roba i ljudi od izuzetne važnosti za svjetsko tržište, te je zato jedna od najvažnijih geopolitičkih točaka na svijetu, a nakon ovog sukoba Sueski kanal se našao pod upravom Egipta u mandatu predsjednika Gamala Abdela Nassera (1956.-1970.). U sukobima iz 1956. godine radi kontrole nad Sueskim kanalom zaratio je Egipat s Velikom Britanijom i Francuskom kao starim kolonijalnim silama, a potom se uključila tada tek novonastala država Izrael pretvarajući ovaj sukob u još jednu epizodu izraelsko-arapskih sukoba koje će još više eskalirati u narednim desetljećima. Osim Egipta, Velike Britanije, Francuske i Izraela kao posrednik u ovom sukobu pojavio se i SAD-e koji je uz UN najviše pridonio smirivanju tenzija i postizanju kompromisnog rješenja kako bi se izbjeglo izravnije uplitanje SSSR-a u ovaj sukob. Sve je to učinilo ovu krizu pravim izazovom za međunarodnu geopolitiku, koji je privukao pažnju velikog djela međunarodne zajednice. U kontekstu Hladnoga rata ova kriza ima i važno uporište u procesu dekolonizacije koja je uslijedila nakon Drugog svjetskog rata odvevši velika kolonijalna carstva iz 19. stoljeća u propast. Sueska kriza ima veliku važnost u arapskom svijetu jer je to bila prva velika pobjeda jedne muslimanske zemlje nad mnogo moćnijim svjetskim velesilama poput Velike Britanije i Francuske. Takav rezultat je uzrokovao početak uspona arapskog nacionalizma, u vremenu kada je trajao rat za oslobođenje Alžira od Francuza i teških poraza u sukobima protiv Izraela. Stavljanje Sueskog kanala pod kontrolu egipatske države pretvorio je egipatskog predsjednika Nassera u heroja muslimanskog svijeta pri čemu se on profilirao kao ikona ideologije panarapskog bratstva. Cilj rada je ponuditi sažeti prikaz uzroka, tijeka i neposrednih posljedica Sueske krize.

Ključne riječi: Sueski kanal, Gamal Abdel Nasser, Egipat, UN, vojni sukob, 1956. godina

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Strateški i politički značaj Sueskog kanala.....	3
3. Dolazak Gamala Abdela Nassera na mjesto predsjednika Egipta.....	5
4. Propali Nasserov projekt izgradnje Asuanske brane.....	7
5. Proces nacionalizacije Sueskog kanala.....	9
6. Reakcija Velike Britanije i Francuske i početak vojnog sukoba.....	11
7. Uključivanje Izraela i eskalacija vojnog sukoba.....	13
8. Uloga SAD-e u razrješavanju sukoba u Sueskom kanalu.....	15
9. Reakcija UN-a i kraj krize.....	17
10. Zaključak.....	19
11. Popis literature.....	20

1. Uvod

U ovom radu će biti prikazan tijek Sueske krize iz 1956. godine kao bliskoistočnog i hladnoratovskog sukoba koji je zbog strateškog položaja Sueskog kanala izazvao veliki interes međunarodne zajednice. Fokus je stavljen i na doprinos tadašnjeg egipatskog predsjednika Gamala Abdela Nassera koji je započeo i realizirao projekt nacionalizacije Sueskog kanala, te se stavljanje spomenutog kanala pod egipatsku upravu smatra najvećim uspjehom njegove političke karijere.¹ Suesku krizu je potrebno promatrati u širem kontekstu međunarodnog poretka tijekom razdoblja Hladnog rata te procesa dekolonizacije i izraelsko-arapskih sukoba. Kako bismo razumjeli tadašnji interes međunarodne zajednice za sudbinu Sueskog kanala u sljedećem poglavlju ću opisati strateški položaj kanala i političke interese koji su zaraćene strane imala kada su težile preuzimanju kontrole nad kanalom. U trećem će poglavlju biti prikazan Nasserov dolazak na vlast u Egiptu. Nakon toga slijede poglavlja koja se bave Nasserovim propalim pokušajem energetskog osamostaljenja putem izgradnje Asuanske brane. Naime, Egiptu nije odobren međunarodni kredit za izgradnju brane te je ovaj neuspjeh, s ciljem ostvarivanja prihoda, potaknuo Nassera na nacionalizaciju Sueske kompanije koja je dotada imala upravu nad kanalom. Sljedeća poglavlja se tiču tijekom vojnog sukoba u Sueskom kanalu nakon reakcije Velike Britanije i Francuske na Nasserove ambicije te eskalaciji sukoba nakon uključivanja Izraela u rat.² Posljednja dva poglavlja analiziraju smirivanje krize pod posredstvom SAD-e i na kraju UN-a.

Cilj ovog završnog rada je objasniti značaj Sueske krize kao događaja u kojem su velike kolonijalne sile iz 19. stoljeća izgubile svoj utjecaj i moć u međunarodnim odnosima. Pritom, nakon ove krize postalo je sasvim jasno da su neupitnu ulogu svjetskih velesila preuzeli SAD-e i Sovjetski Savez. Osim toga, cilj je i obrazložiti utjecaj navedene krize na uspon politika arapskog jedinstva i emancipacije. Literatura koju sam koristio za ovaj završni rad je na hrvatskom i engleskom jeziku od kojih su u najvećem broju monografije, zatim izvori s interneta i znanstveni članci. Istraženost Sueske krize kod većine autore je usko povezana uz proučavanje razdoblja dekolonizacije, Hladnoga rata ili općenito povijesti Bliskog istoka u drugoj polovici 20. stoljeća. Takvim pristupom se Sueska kriza kao povijesni događaj uglavnom proučava tek kao jedna od

¹ „Gamal Abdel Nasser“, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/biography/Gamal-Abdel-Nasser>.

² „Suez Crisis“, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/event/Suez-Crisis>.

etapa u nizu povijesnih procesa koji se dogodio na Bliskom istoku u 20. stoljeću, ovakav pristup istraživanju je podjednako zastupljen u hrvatskoj i svjetskoj historiografiji.³

³ Davorka Matić,, Arapski nacionalizam: uspon, slom i posljedice jedne ideologije”, *Revija za sociologiju*, Vol. 48, No. 2, 2018. str. 177.

2. Strateški i politički značaj Sueskog kanala

Sueski kanal je umjetno prokopan morski prolaz koji dijeli Afriku od Azije, a morskim putem povezuje Sredozemno more i Crveno more odnosno Mediteran s Indijskim potkontinentom i Jugozapadnom Azijom. Smješten je na pola puta između egipatske luke Port Said na sjeveru i mjesta Suez na jugu s deltom Nila na zapadu i Sinajskim poluotokom na istoku u današnjem Egiptu i služi kao jedan od najvažnijih pomorskih točaka koji je znatno olakšao razvoj svjetske trgovine čija je roba dotada morala prelaziti duži put preko Rta dobre nade.⁴ Projekt izrade kanala počinje kada francuski diplomat i konzul u Egiptu Ferdinand de Lesseps 1854. godine dobiva koncesiju od Sa'id-paše, kediva Egipta i Sudana tadašnjeg upravitelja još uvijek osmanske pokrajine Egipta s kojom osniva Suesku kompaniju koja će upravljati kanalom. Sami radovi na prokopavanju kanala počinju 1858. godine i traju do 1869. godine kada je Sueski kanal službeno otvoren. U početku su najveće vlasničke udjele u Sueskoj kompaniji držali Francuzi i tadašnja egipatska pokrajinska vlada koja se teritorijalno još uvijek nalazila u sklopu Osmanskog Carstva, te je manji dio dionica bio u vlasništvu drugih privatnih investitora. Kanal je službeno otvoren 17. studenoga 1869. godine, a za korištenje kanala izdana je koncesija Sueskoj kompaniji na 99. godina. Također u samoj izgradnji takvog projekta sudjelovao je ogroman broj radnika kako iz Egipta tako i iz inozemstva koji su često radili u teškim fizičkim uvjetima, a procjena je da je 20 000 Egipćana poginulo gradeći Sueski kanal.⁵ S tom brojkom će baratati i Nasser kada gotovo stoljeće nakon otvaranja Sueskog kanala krene u otvaranja političkog projekta nacionalizacije Sueskog kanala 1956. godine. No s preko polovice vlasništva u Sueskoj kompaniji i pravom upravljanja i ubiranja trgovačkih taksi na brodove koji će koristiti novi alternativni pomorski put prema Indiji i Dalekom istoku Francuska bi se neminovno osnažila kao svjetska sila u 19. stoljeću. Takvo stanje nikako nije odgovaralo tada najvećoj svjetskoj sili Velikoj Britaniji koja će imati svoj politički i diplomatski interes izjednačiti svoj geopolitički utjecaj u toj regiji s Francuskom tako što će uspostavljati sve veću kontrolu nad Egiptom, a samim time i područjem iz kojeg se Sueskim kanalom upravlja. Prilika se pružila 1875. godine kada dolazi do kraha Bečke burze te prve velike ekonomske krize što dovodi osmansku pokrajinu Egipat u tešku financijsku situaciju te se radi

⁴ „Suez Canal“, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/topic/Suez-Canal>.

⁵ Sueski kanal. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 16. 6. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58651>

toga Ismā'īl Paša tadašnji upravitelj Egipta odlučuje na prodaju egipatskog djela dionica Sueske kompanije Velikoj Britaniji. Tako je 1875. godine Sueska kompanija postala poduzeće u britansko-francuskom vlasništvu i time se barem s gospodarske strane primirio diplomatski sukob između Velike Britanije i Francuske. Izbijanjem velikih nereda u Egiptu i izostankom stabilne vlasti na tom području Velika Britanija odlučuje 1882. godine pokrenuti vojnu invaziju i time je Egipat potpuno stavljen i uklopljen u britansko kolonijalno carstvo, a u području Sueza je stacionirana britanska vojska.⁶ Unatoč svim diplomatskim tenzijama u pozadini većina tadašnjih zemalja 1888. godine potpisuje konvenciju u Istanbulu kojom je dogovoreno da Sueski kanal treba biti „slobodan i otvoren, za vrijeme rata i u vrijeme mira, svim trgovačkim ili ratnim brodovima bez razlike na zastavu”.⁷ Ta je konvencija prekršena jedanput za vrijeme Prvog svjetskog rata 1914. godine kada je Velika Britanija zabranila prolaz njemačkim i osmanskim brodovima kroz Sueski kanal, a nakon što je britanska vojska dio svojih trupa postavila na Sinaj uz granicu s Osmanskim Carstvom, takvo stanje ostaje sve do kraja rata. Stvari se na međunarodnom planu mijenjaju kada 1922. godine Egipat stječe neovisnost od Velike Britanije, ali u Egiptu ostaje britanska vojska čija je vojna baza na Suezu postala važno središte za očuvanje britanskog utjecaja u Sueskom kanalu. Sueskim kanalom nastavila je upravljati Sueska kompanija kao privatna kompanija u britansko-francuskom vlasništvu kako je i određeno koncesijom iz 1869.godine prema kojom bi pravo na upravljanje kanalom isteklo tek 1968. godine. Zbog velikih sukoba britanske vojske s lokalnim stanovništvom, ali i zbog snažnog anti-britanskog sentimenta potpisan je britansko-egipatski sporazum 1936. godine s kojim je odlučeno da se britanska vojska u roku od 20 godina potpuno povuče iz Egipta.⁸

⁶ „Suez Canal“, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/topic/Suez-Canal>

⁷ Sueski kanal. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 16. 6. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58651>

⁸ „Suez Canal“, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/event/Suez-Crisis>

3. Dolazak Gamala Abdela Nassera na mjesto predsjednika Egipta

Egipat je od 1922. godine neovisna država ustrojena kao monarhija, ali u svojoj unutarnjoj strukturi jako ovisna o svom bivšem kolonijalnom gospodarstvu te je među egipatskim stanovništvom i dalje vladala atmosfera anti-britanskog sentimenta koji se nije zaustavio niti dolaskom novog egipatskog kralja Faruka I. 1936. godine za čije je vladavine potpisan spomenuti britansko-egipatski sporazum. Već krajem Drugog svjetskog rata to se nezadovoljstvo *de facto* kolonijalnim poretkom izrast će u snažne demonstracije koji će imati za cilj rušenje monarhije i britanskog utjecaja u Egiptu.⁹ U takvim anti-britanskim demonstracijama sudjelovao i Gamal Abdel Nasser rođen u Aleksandriji koji je anti-britanskom okruženju bio izložen još od djetinjstva kada ga je otac poslao iz sela Al-Khaṭāṭibah u Kairo gdje je Nasser proveo mladost živeći sa svojim ujakom koji je jedno vrijeme proveo u zatvoru upravo zbog sudjelovanja u prosvjedima protiv Britanaca. Preokret u Nasserovu životu dogodio se kada je nakon kratkotrajnog studija prava odlučio upisati kraljevsku vojnu akademiju koju je završio s vojnim činom natporučnika. Nasser je tada kao niži časnik poslan na misiju egipatske vojske u Sudan u kojem upoznaje časnike Zakariyyā Muḥyi al-Dīn, ‘Abd al-Ḥakīm ‘Āmir i Anwar el-Sādāt koji će s Nasserom biti osnivači revolucionarne organizacije *Slobodni časnici* koja će na kraju srušiti monarhiju na čelu s kraljem Farukom I.¹⁰ Godine 1948. nastaje Država Izrael i počinje prvi izraelsko-arapski rat između Izraela, Arapa unutar pokrajine Palestine i svih susjednih arapskih zemalja uključujući i Egipat. U tom ratu sudjelovao i Nasser kao zapovjednik jednog bataljuna koji se borio s izraelskom vojskom po selima u području Falujskog džepa koja su bila pretežito naseljena arapskim stanovništvom. Izrael pobjeđuje u tom ratu, a bilateralni odnosi između Egipta i Izraela od tada postaju neprijateljski. Također poraz Egipta u prvom izraelsko-arapskom ratu narušio je ionako lošu reputaciju kralja Faruka I. među stanovništvom. Sada već osnovani *Slobodni časnici* koji su tada sačinjavali ukupno 89 egipatskih časnika koje je iz sjena kontrolirao Nasser odlučuju 1952. godine izvesti puč s kojim su uspješno i bez ikakvih sukoba svrgnuli kralja Faruka I., a vlast u Egiptu preuzima general Muḥammad Naguib kao prvi predsjednik Egipta.¹¹ Ipak iako je službeno predsjednik Naguib bio na čelu države on je bio samo marioneta koju je iz sjena kontrolirao Nasser. Nasser je tako u

⁹ Mirjana Kasapović, *Bliski istok: politika i povijest* (Zagreb: Fakultet političkih znanosti, 2016.), str. 59-61.

¹⁰ „Gamal Abdel Nasser“, *Encyclopedia Britannica*, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/biography/Gamal-Abdel-Nasser>

¹¹ Boguslaw Woloszanski, *To okrutno stoljeće*, preveo Stjepan Muić (Zagreb: Profil, 2013), str. 881-883.

početku držao svu vlast u Egiptu djelujući u pozadini i skrivajući svoj utjecaj s takvim uspjehom da ni strani promatrači nisu bili svjesni njegove važnosti. Razlike o budućem usmjerenju razvoja novonastale republike Egipat između Naguibija i Nassera postala su očita kada se prilikom odlučivanja o sudbini Faruka I. i djela tadašnjih političkih i društvenih elita koje je predsjednik Naguib odlučio osuditi na smrt i javno pogubiti. No prevladala je na kraju Nasserova odluka da se kralj Faruk I. i ostali osuđenici pošalju u progon. Tijekom 1954. godine Nasser postaje premijer, te prema nalogu predsjednika Naugiba odlučuje okupiti ustavno vijeće koje je trebalo napisati prvi ustav.¹² Iste se godine dogodio pokušaj atentata na Nassera za što je odgovornim proglašen predsjednik Naugib. Zbog toga ga je Nasser odlučio staviti u kućni pritvor i ukloniti s političke pozornice. Istraga je kasnije pokazala da je napadač odgovoran za pokušaj atentata na Nassera bio egipatski fanatik povezan s ekstremističkom islamskom organizacijom Muslimansko bratstvo koju je Nasser sve do kraja svoje vladavine žestoko proganjao. Konačno u siječnju 1956. godine Nasser usvaja novi ustav kojim je Egipat ustrojen kao socijalistička arapska država s jednopartijskim sustavom i s islamom kao glavnom religijom. Novi predsjednik Egipta tako postaje Nasser i to kao jedini kandidat na izborima.¹³

¹² „Gamal Abdel Nasser“, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/biography/Gamal-Abdel-Nasser>

¹³ Boris Havel, *Arapsko-izraelski sukob : religija, politika i povijest Svete zemlje*, (Zagreb : Naklada Ljevak, 2013), str. 546.

4. Propali Nasserov projekt izgradnje Asuanske brane

Nakon što je Nasser uspio 1956. godine osigurati sebi gotovo neograničenu vlast u Egiptu sljedeći korak je bio stabilizirati državu s jako slabim gospodarstvom i izuzetno malom industrijom koja je još od puča iz 1952. godine bila u stanju kaosa i visoke korupcije.¹⁴ S druge strane nisu Nasserove ambicije stale samo na Egiptu već je planirao proširiti svoj utjecaj i na ostatak Bliskog istoka zamišljajući jedinstvenu državu u kojoj bi bili okupljeni svi muslimani. Takva politika će postati osnova za stvaranje panarapskog nacionalizma koji se u praksi najviše manifestirao u Nasserovom apsolutnom podržavanju Alžirskog ustanka protiv Francuza (1954. – 1962.) šaljući oružje i streljivo Alžircima. Takav potez je doveo do diplomatskih sukoba s Francuskom s kojom je i nakon oslobođenja Alžira još od 1954. godine ostao u poprilično hladnim odnosima.¹⁵ Nasser je ušao u spor i s Velikom Britanijom inzistirajući na što bržem odlasku britanske vojske kako je i bilo dogovoreno britansko-egipatskim sporazumom iz 1936. godine, a dovodio je u pitanje zadržavanje britanske baze na Suezu koja je trebala čuvati Sueski kanal ako bi bilo koja treća država ugrožavala mogućnost prolaza trgovačkih brodova kroz kanal. Odnosi između Gamala Abdela Nassera i tadašnjeg britanskog premijera Anthonyja Edena su bili poprilično napeti s obzirom na to kako je popularnost Nassera među arapskim stanovništvom, te potencijalno širenje panarapskog nacionalizma na Bliskom istoku moglo potpuno poremetiti britanske interese u toj regiji. Na unutarnjem planu Nasser shvaća kako je preduvjet za brži razvoj industrije i modernizaciju zemlje nužna opskrba električnom energijom te stoga pokreće projekt izgradnje Asuanske brane. Takav golemi projekt zahtijevao je ogromna sredstva pa je Nasser odlučio podići veliki kredit kod Svjetske banke zbog čega je morao započeti diplomatske pregovore sa SAD-om. Proces je s američke strane vodio američki tajnik John Foster Dulles u vremenu kada je predsjednik SAD-a bio Dwight D. Eisenhower.¹⁶ Istovremeno, Nasser je vodio i politiku približavanja socijalističkim državama osobito prema Sovjetskom Savezu po pitanju nabavke oružja i modernizacije vojske. Međutim, hoće li Nasser postati čelna politička figura arapskog svijeta ovisila je o tome hoće li biti neovisan i o zapadnom i o istočnom hladnoratovskom bloku. Najviše oružja je nabavljeno od Čehoslovačke i Kine s kojima je Nasser nastojao održati dobar

¹⁴ Boris Havel, *Arapsko-izraelski sukob : religija, politika i povijest Svete zemlje*, str. 547.

¹⁵ Ivo, Goldstein, ur., *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945-1985)*, (Zagreb: Jutarnji list, 2008.), str. 30.

¹⁶ Sueski kanal. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 16. 6. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58651>.

odnos. Takva dvostruka diplomatska akcija pokazala se pogubnom za financiranje Asuanske brane jer američka diplomacija predvođena tajnikom Dullesom nikako nije blagonaklono gledala na Nasserovo izraženo okretanje Sovjetskom Savezu i socijalističkom bloku. Radi toga američki tajnik Dulles donosi odluku prema kojoj je SAD-e odbio dati podršku isplaćivanju međunarodnog kredita Egiptu za izgradnje Asuanske brane. Istu odluku donose i britanski premijer Anthony Eden i francuski premijer Christian Pineau i time je projekt financiranja Asuanske brane blokiran.¹⁷ Nasser je ostao poprilično iznenađen tako žestokoj reakciji Sjedinjenih Američkih Država, Velike Britanije i Francuske. Svjestan da neće moći kreditom financirati izgradnju Asuanske brane morao je pronaći alternativni izvor prihoda, te odlučio okupiti članove vlade u svojoj vili u Aleksandriji kako bi im najavio svoju odluku da planira pokrenuti proces nacionalizacije Sueske kompanije kako bi Egipat preuzeo upravljanje kanalom i prihodom od naplaćivanja trgovačke takse uprihodio dovoljno novca za izgradnju brane. Time su stvoreni uvjeti koji će kasnije daljnjom eskalacijom dovesti do Sueske krize. Daljnji razvoj situacije prema Sueskoj krizi bit će prikazan u narednim poglavljima. Što se tiče projekta Asuanske brane on će konačno biti pokretnut 1960-ih kada će Nasser konačno izgraditi Asuansku branu uz pomoć Sovjeta. Potonje je bilo jedan od najvećih sovjetskih projekata realiziranih na Bliskom istoku.¹⁸

¹⁷ Boguslaw Woloszanski, *To okrutno stoljeće*, str. 885-895.

¹⁸ Eric John Ernest Hobsbawm, *Doba ekstrema: kratko dvadeseto stoljeće 1914.-1991.*, prijevod Dražen Nemet, (Zagreb: Zagrebačka naklada, 2009.), str. 193.

5. Proces nacionalizacije Sueskog kanala

Sueska kompanija je 1956. godine privatna kompanija u britansko-francuskom vlasništvu koja upravlja Sueskim kanalom i za Veliku Britaniju tada jako važna strateška točka koja ih je u političkom i vojnom smislu uspjela zadržati kao relevantan faktor na međunarodnoj sceni u vremenu kada je britansko kolonijalno carstvo bilo pred raspadom. Sueski kanal je početkom 1950-ih postao jako bitan za transport nafte iz Perzijskog zaljeva na američko i europsko tržište poglavito u Ujedinjeno Kraljevstvo koja je tada prolazila kroz vlastitu ekonomsku krizu i bilo je u britanskom interesu da se ne ugrozi opskrba naftom za britansko tržište. Godina 1956. je bila i posljednja godina koja je ostala Velikoj Britaniji da povuče ostatak svoje vojske kako je bilo predviđeno sporazumom iz 1936. godine, a većina trupa koja je bila stacionirana u Egiptu uglavnom se nalazila u vojnoj bazi Suez. Bilo kakvo daljnje odugovlačenje s odlaskom bi potenciralo mogući sukob između egipatske i britanske vojske.¹⁹ U tom kontekstu pojavljuje se Nasser i 26. srpnja 1956. godine održava svoj veliki govor u Aleksandriji u kojem javno najavljuje nacionalizaciju Sueske kompanije, te proglašava izvanredno stanje u području Sueza pretvarajući zonu kanala u militariziranu zonu. Obećava nastavak projekta izgradnje Asuanske brane i daje procjenu kako će u roku od 5 godina od nacionalizacije kanala skupiti dovoljno financijskih sredstava kako bi realizirao izgradnju brane. U svom govoru opravdava pokretanje nacionalizacije Sueskog kanala 12 godina prije isteka koncesije pozivajući se na činjenicu kako je u izgradnji kanala poginulo oko 20.000 Egipćana, aludirajući kako će ubiranje prihoda od trgovačkih brodova biti dostatna reparacija s kojom bi se Egipat konačno mogao razviti u uređeniju državu.²⁰ Stavivši zonu Sueskog kanala u izvanredno stanje egipatska vojska je odmah poslana da osigura zonu Sueza zamijenivši time britansku vojsku na odlasku, a tim činom je i Sueska kompanija od srpnja 1956. godine službeno nacionalizirana i stavljena pod novu egipatsku upravu koju postavlja Nasser. Iako se na ovakav rigidan način Egipat uspio domoći vrijedne Sueske kompanije i ostvario puno pravo upravljanja Sueskim kanalom Nasser nije odlučio financijski oštetiti dotadašnje dioničare kompanije uglavnom Britance i Francuze te je posljednji korak u dovršenju nacionalizacije Sueskog kanala bilo obeštećenje svih dioničara u kompaniji kako bi i pravno legitimirao Suesku

¹⁹ „Suez Crisis“, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/event/Suez-Crisis>.

²⁰ Sueski kanal. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 16. 6. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58651>

kompaniju kao vlasništvo egipatske države. Nacionalizacija Sueskog kanala uzrokovala je početak Sueskog krize odnosno početak vojnog sukoba između Egipta, Velike Britanije, Francuske i Izraela, te će se pitanje odštete bivših dioničara Sueske kompanije riješiti tek nakon što je završio vojni sukob oko Sueskog kanala. Nakon rata bivšim dioničarima Sueske kompanije bit će isplaćena odšteta od 28 milijuna funti i time je uz završetak Sueske krize u korist Egipta završen proces nacionalizacije Sueskog kanala.²¹ Utjecaj nacionalizacije Sueskog kanala odnosno promjena vlasničke strukture u Sueskoj kompaniji nije u ozbiljnoj mjeri naškodila redovnom poslovanju kompanije, kao ni slobodnom putu trgovačkih i vojnih brodova kroz prostor kanala. Tek će zbog krize odnosno vojnog sukoba Sueski kanal biti privremeno izvan funkcije. To se promijenilo već 1957. godine kada je Sueski kanal ponovno bio dostupan za plovidbu u nešto smanjenom kapacitetu jer je Egipat tijekom rata s Velikom Britanijom, Francuskom i Izraelom potapao brodove kako bi učinio kanalom neupotrebljivim pokušavajući okrenuti tijekom vojnog sukoba u svoju korist. Okupacijom zone kanala koje je izvela egipatska vojska na području oko Sueza konačno je okončan i proces povlačenja britanske vojske iz Egipta samim time je i normalizirana svakodnevica lokalnog stanovništva koja je dotada imala ozbiljne probleme s britanskim vojnicima. Uspješan proces nacionalizacije Sueskog kanala smatra se jednim od najvećih uspjeha cjelokupne vladavine egipatskog predsjednika Nassera.²²

²¹ Boguslaw Woloszanski, *To okrutno stoljeće*, str. 896-898.

²² James M. Boughton, *Northwest of Suez: The 1956 Crisis and the IMF*, (International Monetary Fund, 2000.), str. 3-4.

6. Reakcija Velike Britanije i Francuske i početak vojnog sukoba

Premda je u postupku nacionalizacije Sueske kompanije pronađeno rješenje za njezine bivše dioničare plaćanjem odštete taj proces je dočekan s neodobravanjem i doživljen je kao sramota za kabinet britanskog premijera Anthony Edena, jer je gubitak prava na upravljanje Sueskim kanalom nanio ogromnu štetu već poljuljanom britanskom crastvu čija je pozicija na Bliskom istoku sad značajno oslabila. Iako je u britanskoj vladi prevladavalo mišljenje da se problem izgubljene Sueske kompanije treba riješiti izravnim vojnim sukobom s Egiptom tu odluku britanskom premijeru Edenu nije bilo toliko lako za provesti jer u razdoblju Hladnog rata Velika Britanija više nije bila najvažniji faktor na međunarodnoj sceni već su to ulogu tada već više od desetljeća imali SAD-e i SSSR-e kao nuklearne sile koji nikako nisu podržavale nove sukobe na Bliskom istoku niti im je bilo u interesu da pozicija Velike Britanije ojača u toj regiji.²³ Američki tajnik Dulles je nakon dovršetka nacionalizacije Sueske kampanije od strane Nassera otputovao u London te je na bilateralnom sastanku s britanskim premijerom Edenom naglasio da se rješenje za Sueski kanal mora postići pregovorima oštro osuđujući bilo kakve pokušaje s britanske strane da prijete vojskom u procesu povratka kontrole nad Sueskim kanalom. Ipak, Velika Britanija je uspjela pronaći saveznika u Francuskoj koja ih je podržala u organizaciji rata protiv Egipta. Motiv Francuske da se priključi Velikoj Britaniji u planiranju zajedničkog vojnog sukoba s Egiptom potječe iz činjenica da je Francuska još od početka Alžirskog rata 1954. godine imala loše bilateralne odnose s Egiptom jer je upravo Nasser bio među najistaknutijim svjetskim liderima koji je otvoreno podržavao Alžirce u njihovom ratu protiv Francuza kao dio šire ideje širenja panarapskog nacionalizma. Planove za zajedničku invaziju na Egipat započeli su već 27. srpnja 1956. godine, a glavni problem je bio kako uvjeriti međunarodnu zajednicu da je njihov rat s Egiptom nužan kako bi se osigurala stabilna i sigurna plovidba Sueskim kanalom. Do potencijalnog rješenja dolazi francuski general Maurice Challe koji u priču o Sueskom kanalu uključuje državu Izrael čiji je jedan od glavnih neprijatelja upravo Egipat pod Nasserom.²⁴ Plan za objašnjene zajedničkog vojnog sukoba bio bi da se s Izraelom dogovori da započne novi vojni sukob s Egiptom i time stvorili novu krizu u toj regiji tebi u tom sukobu britanska i francuska vojska odigrala ulogu „neutralne strane” koja bi pružila ultimatum Egiptu s kojim pod geslom

²³ „Suez Canal“, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/topic/Suez-Canal>.

²⁴ Boguslaw Woloszanski, *To okrutno stoljeće*, str. 898-900.

izbjegavanja novog izraelsko-arapskog sukoba zapravo osigurala ponovnu kontrolu nad Sueskim kanalom. U tu svrhu su se pripadnici britanske i francuske vlade sastali s pripadnicima izraelske vlade kako bi dogovorili buduću suradnju u tom sukobu. Izrael na čijem je čelu tada David Ben-Gurion još od prvog Izraelsko-arapskog rata iz 1948. godine gaji antagonizam prema Egiptu. Međunarodni odnosi između dvije države su se samo pogoršali nakon nacionalizacije Sueskog kanala preko kojeg Nasser zabranjuje plovidbu izraelskih brodova, a alternativni pomorski put preko Tiranskog tjesnaca u Crveno more smješten na istočnoj strani Sinaja je također bio otežan zbog prisutnosti egipatske vojske na Sinaju.²⁵ Izrael pristaje sudjelovati u zajedničkoj vojnoj operaciji s Velikom Britanijom i Francuskom sklapajući plan kako će Izrael izvršiti manji napad na Sinaj računajući da će Egipćani koju su tada brojčano imali više vojnika od Izraela izvesti dovoljno veliku protuofenzivu koja bi trebala eskalirati vojni sukob do mjere u kojem bi se ugrozio mir i sigurnost na Bliskom istoku, te bi tako angažman britanskih i francuskih vojnika u Egiptu mogao biti prikazan kao mirotvorna akcija i time bi uspješno Velika Britanija i Francuska osigurali kontrolu nad Sueskim kanalom, a Izrael bi zauzvrat dobio slobodan prolaz preko Tiranskog tjesnaca i okupaciju poluotoka Sinaj. Također slabljenje egipatskog utjecaja na Bliskom istoku je bilo i u interesu Izraela kako bi se izbjegla buduća opasnost od susjednih muslimanskih država.²⁶

²⁵ „Suez Crisis“, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/event/Suez-Crisis>.

²⁶ Sueski kanal. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 16. 6. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58651>.

7. Uključivanje Izraela i eskalacija vojnog sukoba

Dana 29. listopada 1956. godine izraelska vojska je izvršila kopneni napad na poluotok Sinaj sukobivši se s egipatskom vojskom smještenom na Sinaju i time službeno započinje Sueska kriza. Dan nakon izraelske invazije 30. lipnja 1956. godine britanski premijer Eden poziva na očuvanje mira i sigurnosti te najavljuje da će se britanska vojska uključiti u mirovnu misiju u Egipat kako bi spriječila potencijalan rat između Egipta i Izraela. Toj inicijativi se pridružuje i Francuska te se osnivaju zajedničke britansko-francuske jedinice ratnog zrakoplovstva i mornarice spremne krenuti u Egipat. Nasser je ovom objavom britanskog premijera Edena najvjerojatnije prozreo britansko-francuski plan da izvrše invaziju na Egipat. Zatim zapovijeda da se odmah egipatska vojska povuče sa Sinaja procjenjujući kako bi izbjegavanjem većih sukoba s Izraelom mogao izbjeći uplitanje Velike Britanije i Francuske u ovaj vojni sukob.²⁷ No već je bilo prekasno jer su se britanski i francuski padobranici počeli iskrcavati na Sinaju te su s izraelskom kopnenom vojskom potpuno okupirali Sinajski poluotok. Također britanska mornarica je zauzela položaj u Crvenom moru, francuska mornarica u Sredozemnom moru ostavljajući luku Port Said, pokrajinu Ismailiju, Sueski kanal i područje oko grada Sueza potpuno opkoljene. U takvoj situaciji egipatska vojska je stavljena u defenzivu pokušavajući ostvariti bilo kakvu obranu, dok je Nasser pokušao potražiti zaštitu u Ujedinjenim narodima. No sukob je brzo eskalirao kada je britansko i francusko vojno zrakoplovstvo izvelo niz bombardiranja aerodroma kako bi se dodatno oslabio Egipat. Unatoč ogromnoj materijalnoj šteti egipatska vojska se nije odlučila predati, ali sve što je mogla u takvom škripcu bilo je osigurati osnovnu obranu zemlje nadajući se vremenu kada bi se mogli pregrupirati za napad. Budući da bombardiranjem unutrašnjosti Egipta nisu mogli natjerati Nassera i egipatsku vojsku na predaju počelo je iskrcavanje padobranaca na egipatske aerodrome, a izvršen je tenkovski desant na Port Said koji je osvojen gotovo bez otpora i pročistio put pješadiji da krene u daljnji napad u unutrašnjost Egipta.²⁸ Činilo se kako bi Velika Britanija, Francuska i Izrael mogli s lakoćom pobijediti Egipat jer je već početkom studenog 1956. godine postalo je jasno da je egipatska vojska na izmaku i da su svi ciljevi zajednički vojne operacije ostvareni. Čak su i britanski premijer Eden i francuski premijer Guy Mollet vjerovali da bi ovo mogao biti kraj Nasserove vladavine u Egiptu, te da bi se moglo vrlo brzo moglo početi pregovarati o prekidu sukoba između Egipta i Izraela. Takve ambicije Velike Britanije, Francuske i Izraela su se brzo

²⁷ Boguslaw Woloszanski, *To okrutno stoljeće*, str.900-904.

²⁸ Isto, str. 904-906.

urušile kada nekoliko dana nakon invazije britanski premijer Eden prima poziv američkog predsjednika Eisenhowera u kojem se traži od Velike Britanije da prekine vojni sukob u Egiptu i odmah pokrenu prekid vatre. SAD-e je obećao da će prekinuti sve bilateralne odnose s Velikom Britanijom, osporiti davanje međunarodnog kredita Velikoj Britaniji tijekom velike ekonomske krize u toj zemlji kao i moguće uvođenje sankcija ako se ova odluka bude nastavila ignorirati.²⁹ Nije samo SAD-e okrenuo leđa britanskom premijeru već je zbog invazije britansko-francuskih trupa u Egiptu došlo do velikih prosvjeda u Egiptu koji su tražili da se Velika Britanija i Francuska odmah povuku iz otvorenog sukoba Egipta i Izraela. Britanskom premijeru Edenu su počeli okretati leđa i vlastiti članovi njegove konzervativne stranke, a kritike na račun vojnog sukoba došlo je i iz vlada zemalja Commonwealtha poput Australije i Kanade. Pod takvim pritiskom se britanski premijer Eden obraća francuskom premijeru Molletu da se Sueska afera više ne može nastaviti te je sa 6. na 7. studenoga 1956. godine nastupio prekid vatre i zaraćene vojske su se zadržale na svojim položajima do postignuća dogovora o rješavanju Sueske krize. Od tog trenutka postalo je sasvim jasno da će SAD-e, ali i Ujedinjeni narodi preuzeti inicijativu u rješavanju nastale Sueske krize.³⁰

²⁹ Isto, str. 906-907.

³⁰ Sueski kanal. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 16. 6. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58651>.

8. Uloga SAD-e u razrješavanju sukoba u Sueskom kanalu

Američkog predsjednika Dwighta D. Eisenhowera je poprilično iznenadila izraelska invazija na Sinaj jer osim što je doveo do destabilizacije cijele regije također doveo do poremećaja na tržištu nafte jer je transport nafte kroz Sueski kanal bio gotovo potpuno blokiran zbog rata što je predstavljalo veliku opasnost za američku ekonomiju koja je koristila velike količine nafte iz Perzijskog zaljeva. Stvar je postala još sumnjivija kada je Velika Britanija odlučila s Francuskom samo dan nakon početka rata krenuti u svoju mirovnu akciju bez da je britanski premijer Eden obavjestio SAD-e o svom planu da pošalje vojsku u Egipat. Treći faktor koji je natjerao predsjednika Eisenhowera da se izravnije uključi u rješavanje krize bila je i izjava tadašnjeg predsjednika SSSR-a Nikite Hruščova upućena Velikoj Britaniji, ali i ostalim sudionicima u ratu s Egiptom da se vojni sukob mora odmah zaustaviti u suprotnom bi Sovjetski savez mogao upotrijebiti nuklearno oružje protiv spomenutih država.³¹ Sama pomisao da bi SSSR-a počeo prijetiti upotrebom nuklearnog oružja usred razdoblja Hladnog rata nagnao je vodstvo SAD-a da se rješenje za ovu krizu što brže pronade kako bi se izbjegao potencijalni početak Trećeg svjetskog rata. Eisenhoweru je dugoročno problem predstavljalo i preblisko Nasserovo približavanje SSSR-u kojem bi nakon ovog rata mogao još više ojačati utjecaj u Egiptu i time bi istočni blok dobio nove saveznike u većini država Bliskog istoka. Takav scenarij bi napravio ogromnu prekretnicu u Hladnom ratu u kojem bi položaj SAD-e mogao naglo opasti, a opasnost od daljnjeg širenja komunizma po svijetu bi naglo ojačao pa je glavni američki interes postao prekinuti vojni sukob oko Sueskog kanala i što prije stabilizirati regiju prije nego što bude prekasno.³² Za zaustavljanje rata u Egiptu postojao i veliki interes javnosti i UN-a, pa je prvi korak bio obratiti se izravno britanskom premijeru Edenu i francuskom premijeru Mallotu kako bi se dogovorio automatski prekid vatre u Egiptu. Također Eisenhower je jasno dao do znanja da je svjestan da britanski i francuski vojnici ratuju s Izraelom protiv Egipta i da kao takvi direktni sudionici u Sueskoj krizi ne smiju nastaviti svoju mirovnu misiju u Egiptu već će ih zamijeniti UN-ove mirovne snage odnosno „plave kacige”. Nakon što je dogovoreno povlačenje britanske i francuske vojske iz Egipta i odlukom Vijeća sigurnosti UN-a da se mirovne snage pozicioniraju na Sinaju i u Sueskom kanalu zadnji korak u rješavanju Sueske krize bio je početak mirovnih pregovora između Izraela i

³¹ „Suez Crisis“, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/event/Suez-Crisis>.

³² Boguslaw Woloszanski, *To okrutno stoljeće*, str. 908.

Egipta. Izlaskom Velike Britanije i Francuske iz rata i službeno 22. prosinca 1956. kada su se i posljednji pripadnici britansko-francuske vojske povukli u Egiptu je ostala samo izraelska vojska koja se čvrsto pozicionirala na poluotoku Sinaju. Pitanje povratka Sinaja Egiptu bila je jedna od glavnih točaka mirovnih pregovora zaraćenih strana. Prestanak vojnih sukoba još u studenom potaknuo je Izrael i Egipat da što prije privedu ovaj rat kraju jer više nije imalo smisla nastaviti Suesku krizu pošto je Izrael uspio osigurati alternativni pomorski put preko Tiranskog tjesnaca u zamjenu za povratak Sinaja Egiptu, a Egipat je spriječio da izgube pravo na upravljanje Sueskim kanalom.³³ Nakon što se izraelska vojska povukla sa Sinaja i vratila ga Egiptu u ožujku 1957. godine preostalo je još definiranje pravnog statusa Sueske kompanije i vraćanja kanala u funkciju kako bi mogla biti nastavljena opskrba SAD-a i Europe naftom. Međunarodna zajednica je u ovom sukobu shvatila da su stara kolonijalna carstva iz 19. stoljeća poput Velike Britanije i Francuske izgubila svoj utjecaj kojeg su nekada imala i da će tu ulogu od sada preuzeti SAD-e i SSSR-e. Također nakon Sueske krize postalo je više nego jasno da je strah od upotrebe nuklearnog oružja itekako realan i da se budući sukobi između svjetskih nuklearnih sila trebaju voditi s oprezom kako bi se pod svaku cijenu izbjegao novi svjetski rat.³⁴

³³ Isto, str.909.

³⁴ Sueski kanal. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 16. 6. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58651>.

9. Reakcija UN-a i kraj krize

Sam početak Sueske krize 1956. godine napadom Izraela na Egipat 29. listopada na Sinaj uzrokovao je val antiratnih prosvjeda na području Bliskog istoka i Sjeverne Afrike podržavajući Egipat i predsjednika Nassera čija je popularnost još više porasla u muslimanskom svijetu. A nakon uključanja Velike Britanije i Francuske u rat val nezadovoljstva Sueskom krizom pretočio se i na svjetsku javnost. UN-e je također od početka oštro osudio ovaj sukob te su američki i sovjetski članovi Vijeća sigurnosti pozvali Veliku Britaniju i Francusku da izađu iz tog sukoba te da se sukob u Sueskom kanalu riješi na međunarodnoj razini mirovnim putem. Britanska i francuska vlada u početku su ignorirali zahtjeve Ujedinjenih naroda nastavivši s vojnim sukobom u Egiptu. Nasser je uživao podršku većine zemalja Trećeg svijeta i jednim dijelom socijalističkih zemalja kao i SAD-a i SSSR-a u UN-u te je nemoć te međunarodne organizacije u početnoj fazi rata skoro dovela do širenja međunarodne krize. Stvari se mijenjaju kada je unutar UN-a odlučio aktivnije djelovati SSSR-a koji je otvorio opciju korištenja nuklearnog oružja ukoliko se za Suesku krizi ne nađe adekvatno rješenje.³⁵ Tada se preko UN-a odlučuje djelovati i SAD-e te dvije nuklearne sile zajedno u Vijeću sigurnosti UN-a donose odluku da se na područje Sueskog kanala pošalju mirovne snage UN-a. Nakon što je SAD-e dogovorio povlačenje britanske i francuske vojske UN-e je uspio izvršiti svoju zadaću stabiliziranja ratom pogođenih područja poluotoka Sinaja i zone Sueskog kanala. Također je spriječen bilo kakav novi sukob egipatske i izraelske vojske dok su trajali mirovni pregovori između zaraćenih strana. Zbog velikog angažmana međunarodne zajednice u sklopu UN-a i u sklopu javnosti Sueska kriza u vrlo kratkom roku i konačno okončana.³⁶ Povratkom Sinaja Egiptu uz povlačenje izraelske vojske i povratkom Sueskog kanala u funkciju nakon što je od početka krize plovidba trgovačkih i vojnih brodova kroz kanal bila onemogućena postignut je mir između Egipta i Izraela, a Sueska kriza je okončana. Sueska kompanija je ostala u vlasništvu egipatske vlade kao i pravo upravljanja Sueskim kanalom, a problem bivših dioničara je riješen dogovorom o isplati odštete. Egipat je unatoč gubitku u ratu uspio izaći kao konačan pobjednik, a predsjednik Egipta Nasser je stekao slavu kao heroj muslimanskog svijeta i službeni simbol arapskog jedinstva i panarapskog nacionalizma.³⁷ U

³⁵ Mirjana Kasapović, *Bliski istok: politika i povijest* (Zagreb: Fakultet političkih znanosti, 2016.), str. 61-64.

³⁶ „Suez Crisis“, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/event/Suez-Crisis>.

³⁷ Davorka Matić, „Arapski nacionalizam: uspon, slom i posljedice jedne ideologije“, str. 178-207.

kontekstu procesa dekolonizacije pobjeda Egipta u Sueskoj krizi bila je očiti znak da bivše kolonijalne sile neće više imati gotovo nikakav utjecaj na Bliskom istoku. Sueska kriza je potaknula brojne lidere zemalja Trećeg svijeta uključujući i samog Nassera da svrstavanje u hladnoratovske blokove je jako rizično zbog opasnosti od zamjeranja bilo kojoj nuklearnoj sili te će i ova kriza potaknuti takve države da ubuduće ostanu što je moguće neutralnije. Tako će nastati preduvjeti za osnivanjem nove organizacije koja će se zvati Pokret nesvrstanih. Britanski premijer Eden je nakon poraza u Sueskoj krizi odlučio podnijeti ostavku, dok francuski premijer Mollet odslužio svoj mandate do kraja 1957. godine. David Ben Gurion kao prvi predsjednik Izraela ostao je na vlasti sve do 1963. godine, a Izrael od poraženih strana najviše profitirao uz Egipat jer ostvario svoj cilj u Sueskoj krizi da se Izraelu osigura slobodna plovidba kroz Crveno more. SAD-e je uspio dugoročno osigurati siguran transport nafte iz Perzijskog zaljeva, dok je SSSR-e u Nasseru pronašao političkog lidera koji će s njima blisko surađivati u mnogim drugim projektima u Egiptu, a glavninu oružja će Nasser nastaviti nabavljati iz socijalističkih zemalja.³⁸

³⁸ „Suez Canal“, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/topic/Suez-Canal>.

10. Zaključak

Sueska kriza predstavlja prekretnicu između razdoblja imperijalizma koji je počeo u 19. stoljeću stvaranjem velikih kolonijalnih carstava i razdoblja dekolonizacije nakon kojeg se kolonijalna carstva raspadaju, a period imperijalizma se bliži kraju. Nakon poraza Velike Britanije i Francuske 1956. godine u Egiptu može se sa sigurnošću tvrditi da je to razdoblje završilo i počelo novo postkolonijalno razdoblje. U kontekstu proučavanja povijesti Bliskog istoka u drugoj polovici 20. stoljeća borba za Sueski kanal nije završila sa Sueskom krizom već će se sukob za to područje nastaviti i u Šestodnevnom ratu iz 1967. godine, kao i u Jomkipurskom ratu iz 1973. godine u kojima su ratovali Izrael i Egipat. Ovaj rat je učinio Gamala Abdela Nassera svjetskim liderom i omogućio daljnji razvoj arapskog nacionalizma. Sueska kriza je bila i hladnoratovska kriza koja je uz Kubansku raketnu krizu iz 1962. godine bila povijesni događaj u kojoj je postojala vrlo visoka mogućnost da dođe do trećeg svjetskog rata odnosno nuklearnog rata između SAD-e i SSSR-a. Uzimajući to u obzir postoji i mogućnost da kao takva bude podložna budućim istraživanjima ne samo procesa dekolonizacije i Hladnog rata već i povijesti razvoja i upotrebe nuklearnog oružja u 20. stoljeću.

Što se tiče povijesti nastanka i borbe za kontrolu nad Sueskim kanalom ona je neodvojiva od proučavanja povijesti Egipta u drugoj polovici 19. stoljeća i cjelokupnog 20. stoljeća. Sueskom krizom je okončano i pitanje tko je na kraju ostvario pravo na upravljanje Sueskim kanalom i pravo ostvarivati prihod od zarade na prolazu vojnih i trgovačkih brodova, te se takav poredak zadržao do današnjeg vremena. U sklopu Sueske krize dotaknuta je i uloga UN-a u razrješavanju ove međunarodne krize, ali i samog načina na koji se pristupa nekom međunarodnom problemu sa svim svojim pozitivnim i negativnim stranama te je svakako poželjno u budućim istraživanjima napraviti komparaciju ovakvih kriza koje je rješavao UN-e kako bi se daljnjom analizom moglo ustvrditi koliko su institucije Ujedinjenih naroda u svom dosadašnjem postojanju bile efikasne u ispunjavanju svoje funkcije u svijetu. Osim što se Sueska kriza može proučavati iz više širih povijesnih procesa 20. stoljeća ona može stojati samostalno kao simbol jednog vremena u kojem nastaje niz novih država od kojih mnoge nisu postale samostalne u potpunosti, dok se na primjeru Egipta može vidjeti jedan proces razvoja zemlje koje je moralo proći kroz razdoblje revolucije i rata. U svakom slučaju Sueska kriza ostat će specifična kao povijesni događaj koji je najavio promjene te transformaciju tadašnjeg svijeta u jedan moderan svijet.

11. Popis literature

1. Boughton, James M., *Northwest of Suez: The 1956 Crisis and the IMF*, International Monetary Fund , 2000.
2. Goldstein, Ivo, ur., *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945-1985)*. Zagreb: Jutarnji list, 2008.
3. Havel, Boris, *Arapsko-izraelski sukob: religija, politika i povijest Svete zemlje*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2013.
4. Hobsbawm, Eric John Ernest, *Doba ekstrema: kratko dvadeseto stoljeće 1914.-1991.*, prijevod Dražen Nemet, Zagreb: Zagrebačka naklada, 2009.
5. Kasapović, Mirjana, *Bliski istok: politika i povijest*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti, 2016.str 59-64.
6. Matić, Davorka, „ Arapski nacionalizam: uspon, slom i posljedice jedne ideologije”, *Revija za sociologiju*, Vol. 48, No. 2, 2018. str. 177-207.
7. Woloszanski, Boguslaw, *To okrutno stoljeće*, preveo Stjepan Muić, Zagreb: Profil, 2013
8. „Suez Crisis“, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/event/Suez-Crisis>.
9. „Suez Canal “, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/topic/Suez-Canal>.
10. „Gamal Abdel Nasser“, Encyclopedia Britannica, pristup ostvaren 16. IV. 2023., <https://www.britannica.com/biography/Gamal-Abdel-Nasser>.
11. Sueski kanal. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 16.6. 2023. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58651>.